

**ПСИХОЛОГІЧНІ ДОМІНАНТИ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ:
ЧИТАЦЬКА РЕЦЕПЦІЯ**

Проаналізовано психологічні домінанти дитячого читацького сприймання, вказано на їхню характерну відмінність для різного віку. У поданому контексті акцентовано на авторській інтенції з огляду на особливості рецепції читачів шкільного та дошкільного віку та їхні психологічні чинники.

Ключові слова: дошкільний та шкільний віки, читач, рецепція, психологічні чинники, система образів.

Упродовж кінця ХХ – початку ХХІ століття у літературознавстві з'явилася низка розвідок, у яких ще раз було акцентовано на ключових завданнях дитячої літератури: навчання, виховання та розвиток. Питання виховного потенціалу дитячої книги прослідковуємо у працях багатьох зарубіжних та українських учених, учителів та психологів, які щоразу роблять висновки про вагомість книги у духовному розвитку дитини, а звідси – і суспільства. Але, як слушно зазначає Марія Зубрицька, «в останні десятиріччя література немовби пережила період тихого витіснення на маргінеси перед яскравою і голосною аудіовізуальною культурою...» [2, с. 23]. Крім того, технологічний прогрес несе в деякій мірі деградацію суспільства, а стосовно дитини взагалі вибудовує пасивну особистість, не здатну думати, мріяти, фантазувати. Важко не погодитись із Борисом Шалагіновим, який писав, що: «Як результат, серед молоді поширюються духовний ескапізм, втеча від слова і поняття, культ бездумної споглядальності на рівні псевдо естетичних слухогалюцінативних вражень чи то від музичних кліпів, чи то від екзотики туристичних мандрів «світ за очі», аби геть із цієї осоружно, пройнятої бездуховним прагматизмом дійсності.» [6, с. 166] Вплив комп'ютера та телебачення є некоординованим, дитина просто опиняється у полоні технологій, різні гаджети її захоплюють найбільше. Отож, як дитячій книзі протистояти цьому тиску? Як залучити читача до пізнання через прочитання? Яким чином здобути перемогу над бездуховним впливом телеіндустрії?

Аналізуючи відповіді на подані запитання, нам необхідно з'ясувати, які є психологічні особливості слухачів-читачів-глядачів, а звідси, що є психологічними домінантами в художній дитячій літературі. Це

допоможе нам окреслити рецептивно-інтерпретаційне тло дитячого сприймання та вирізнити цінність книги в духовному зростанні реципієнта.

Наше завдання є актуальним, оскільки викликане необхідністю виявити чинники впливу на читача, крім того, проблема психологічних домінант дитячої літератури в літературознавстві ще не розглядалась у дискурсі дискусій на українському просторі, але стосовно дорослого реципієнта уже маємо певні надбання. Серед вітчизняних науковців фундаментальними є дослідження О. В. Червінської, І. М. Зварича, А. В. Сажині «Психологічні аспекти актуальної рецепції тексту» та монографія Оксани Тиховської «Українська народна чарівна казка: психоаналітичний аспект» [5], які аналізують психологічну сторону рецепції тексту. Вперше в українському літературознавстві вчені О. В. Червінська, І. М. Зварич, А. В. Сажина зауважили та висвітлили нові площини традиційних літературознавчих питань: тексту, твору, жанру, автора, читача, естетичного та художнього, літературного, культурного процесів, витоків та засад словесних добутоків, типологічного зв'язку міфу, історії, твору словесності [7].

Пишучи про доцільність вивчення жанру народної чарівної казки, Оксана Тиховська застосувала психоаналітичний метод для тлумачення українських народних чарівних казок, інтерпретувала їх як метафоричні сценарії становлення особистості, котрі є новим для традиційної фольклористики. Її праця наповнює новим змістом відоме, вона аналізує та інтерпретує різні символи народного надбання [5]. Зазначимо, розвідка О. Тиховської є унікальною для аналізу дитячого тексту, бо тут ми простежуємо витoki з народного творчого надбання, більшість творів дитячої літератури зберігають фольклорні сюжети, символи, персонажі і є першоджерелом творення авторської праці.

Щодо досягнень зарубіжних науковців, то на відміну від своїх українських колег, вони дають характеристику молодшому реципієнту. Такі науковця як Марк І. Вест [10], Марія Ніколаєва [12], Лоїс Розенблант, Люсі Ролін [10], Адам Чемберс [8] аналізують різні площини дитячого тексту, доводять значимість друкованого слова для дітей, окреслюють поняття дитячої літератури в інших ракурсах, ґрунтовно відмінних від інтерпретацій попередніх десятиліть. Саме психологічним аналізом дитячого тексту цікавилися Хаміда Босмаян [13] Марк І. Вест [10], Люсі Ролін [10], Д.А.Еплярд [9], серед яких праця Люсі Ролін та Марк І. Веста є найґрунтовнішою. Їхня розвідка – це дослідження психологічних підтекстів, системи образів та аналіз дитячої рецепції. Як зауважили автори, аналізуючи інтерпретаційний простір літератури: «Ми можемо сфокусувати увагу на певних образах (Пінокіо, Вілі Вонка, Червона Шапочка та інші), на

авторові, аналізуючи його твір у контексті його життя та оточення; на мові (художні засоби) і, зрештою, на читачеві» (тут і надалі переклад з англ. наш – О. П.) [10, с. 12]. Їхня розвідка переконливо доводить, що характеристика читацьких сподівань дитячого тексту є більш вичерпною, якщо врахувати такі психологічні чинники як вікова специфіка, емоційний стан, соціум, культура. Отже, беручи до уваги молодшого читача, слід враховувати всі складові, відмічені авторами у своїй праці.

Звідси, **метою** нашої наукової статті є простежити читацьку рецепцію у призмі психологічного аналізу дитячої літератури. Тому, відповідно до мети, ми поставили перед собою наступні **завдання**:

1. окреслити специфіку читацького сприймання, врахувавши психолого-вікову класифікацію;
2. пояснити, що зумовлює популярність дитячого тексту з огляду на психологічні ознаки дитячої аудиторії;
3. розкрити особливості системи образів для сучасного читача.

Передусім ідентифікуємо значимість психоаналізу у дослідженні дитячої літератури. Для цього окреслимо наступні терміни: психоаналіз і література та застосування першого при обґрунтуванні останнього. «Психоаналіз (*грец. Psyche – душа і analysis – розкладання*) – започаткована австрійським психіатром та психологом З.Фройдом моністична теорія, а також система поглядів на художню творчість, розбудовану в колізіях свідомого та підсвідомого» [3, с. 566]. Психоаналіз має свою стратегію інтерпретації, відкриває для читача приховане, незрозуміле, що можна пояснити через розкриття поняття несвідомого.

Щодо автора, то «психологічний аналіз апелює до внутрішнього світу митця, до природи тих механізмів творчості, які стають явними саме у формі літературного твору» [4, с. 123]. Якщо взяти до уваги дитячу літературу, то пригадаймо, що здебільшого дорослий є творцем дитячих текстів. На думку З. Фрейда, «особа, її словниковий запас показують в якій мірі дитина живе у дорослому» (переклад наш – О. П.) Люсі Ролін стверджує, що саме цей зв'язок і створює дитячу літературу [10, с. 6]. Оскільки дорослий, пишучи текст, пригадує пережите, фізичне чи емоційне, від дитинства і кореспондує це читачеві. Суголосними є зауваження Хаміди Босмаян, яка, опираючись також на вчення З. Фрейда, вважає, що автор, комунікуючи з читачем, повідомляє про свої власні комплекси. Тому вона наголошує на присутності дорослого при витлумаченні дитячого тексту [13, с. 104]. Отже, у контексті аналізу читацького сприймання, ланцюг автор-текст-читач варто аналізувати через характеристику психологічних особливостей митця, що і визначає його інтенцію, звідси підтекст та вплив на свідомість дитини з огляду на її вікові та психологічні особливості.

Спроба окреслити сприймання малого реципієнта є вдалішою, ніж дорослого. Дитина-читач – передбачувана. Якщо взяти до уваги популярні твори дитячої літератури, їхню тематику та систему образів, ми можемо витлумачити образ ідеального реципієнта та спрогнозувати читацькі сподівання. Відтак важливо: по-перше, подати вікову класифікацію читачів, по-друге, визначити специфіку їхнього сприймання, по-третє ідентифікувати ті площини тексту, які найбільше зворушують читачів, зважаючи на психологію розвитку. Фундаментальною у цьому розумінні є праця Д. А. Еплярда, де він ділить читачів на:

- читач-гравець (дошкільний вік), він є читачем, радше слухачем історій, стає щирим гравцем у своєму світі фантазій, що містить реалії, страхи та бажання і вчиться їх контролювати;
- читач-персонаж (шкільний вік), де читач легко занурюється у світ своїх героїв і зливається з ним;
- читач-мислитель (підліток, 14-20 років), дорослий читач, він знаходиться у пошуках власного я, його захоплюють історії, які проливають світло на сенс життя.
- Читач-інтерпретатор, вміє аналітично мислити та висловлюватися про текст (власне від цього пункту читач сприймається як дорослий і вікова категорія не вказана);
- прагматичний читач – більш серйозно та прагматично використовує та застосовує досвід прочитаного (переклад наш. – О. П.) [9, с. 14].

Цей перелік засвідчує зміну психологічних особливостей читача, вказує на його розвиток під час зростання, формування досвіду.

Психолого-вікову диференціацію етапів вивчення літератури запропонував російський науковець Д. Ельконін. Автор визначає такі основні етапи формування творчих здібностей і здатності до сприймання нового у дітей:

- від народження – формується потреба у спілкуванні, встановлюються емоційні стосунки;
- 1-3 роки – предметно-маніпулятивна діяльність, виникнення своєрідної свідомості, дитиною усвідомлюється власне «я»;
- 3-6 – ігрова діяльність, розвивається уява;
- 6-10 – навчальна, виникає теоретична свідомість і мислення;
- 10-15 – суспільно значуща, диференціюється на трудову, суспільно-організаційну, спортивну, художню;
- 15-18 – навчально-професійна, виникають і розвиваються професійні інтереси, формуються моральні та громадянські риси [4, с. 113].

Отож, порівнявши обидві класифікації, можемо стверджувати, що дитина починає отримувати свій досвід рецепції – інтерпретації тексту в період так званого слухання, коли вона ще самотійно не читає. Цікавою

стосовно цього періоду є розвідка Ольги Гавури [1], яка аналізує етап першого сприймання, стадію «батьківського читання», 3-12 місяців. Це доводить, що ще будучи немовлям, реципієнт комплектує свій усний досвід завдяки слуховим та зоровим рецепторам. Уже тоді дитина формує свою читацьку компетенцію. Окрім «батьківського читання», слухач-глядач доповнює пізнання світу через пасивне сприймання (перегляд телевізійних програм, гра в комп'ютер). Довершує це інформативно-пізнавальне середовище різні зовнішні подразники у вигляді рекламних написів, вивісок, постерів, упаковок. Як результат, дитина вибудовує відповідну модель поведінки та завдяки цьому формує власний досвід. Завдання дорослого – координувати цей етап зростання.

У період з двох років внутрішній світ дитини є хаотичним, повним емоцій, вона не може сприймати так раціонально як дорослий, але прикметно, що надалі саме у цьому віці (2-6) простежуємо уважність до деталей. Д. А. Еплярд пояснює, що дитина таким чином накопичує інформацію, спочатку вона «зичить» материнське свідоме, а потім доповнює свій досвід фрагментами почутої історії, побаченим та коментарями. Відомим практиком, що описав цю властивість вирізняти деталі, бачити те, що не бачить дорослий, був Корній Чуковський, якій у своїй праці «Від двох до п'яти» зафіксував це особливе явище [9, с. 33]. Він описав унікальну дотепність дітей, навів феноменальні приклади асоціативної природи слухачів-глядачів.

Природно, що дитяча книга дошкільняти містить багато ілюстрацій, які не тільки доповнюють написане, але і є окремою історією. Прикметно, що картинки є радше кольоровими ніж чорно-білими, вони підпорядковані тексту, тим самим забезпечують уважність та цікавість слухача, несуть свій месидж. Ілюстратор, якщо можливо, завжди працює з автором, погоджує розташування картинок, прогнозує певні читацькі сподівання, створює власні коди в ілюстраціях. Як зазначає дослідниця Марія Ніколаєва, яка аналізувала значимість ілюстрацій при прогнозуванні читацьких сподівань, «Слова привертають увагу до деталей на картинках [...] контролюють сприйняття ілюстраціями, наголошують [...] значимість персонажу [...] навіть метафорично відображають емоційний стан» (переклад наш – О. П.) [12; с. 14, 83, 101]. Отже, завдяки своїй інформативності, ілюстрації залишаються обов'язковою складовою книжок. Цікаво, що наповнюваність ними зменшується пропорційно дорослішанню реципієнта.

Дитина – читач є цілковито відмінною від слухача. Зазначимо, що десь у віці 5-10 років, коли вже діти читають, вони обирають тексти, які є епізодичними та повторюваними. Як зазначає Д. А. Еплярд це є історії «з однаковими епізодами, які є дещо змінені автором, з доданими деталями,

але структурно однакові та повторювані [9, с. 65]. Саме це і узагальнює особливості сприймання. Читач-реципієнт, з огляду на подібність сюжетних ліній та типову тематику, стає уважним до вторинних елементів тексту. При цьому твори не повинні бути надто довгими і деталізованими. Текст повинен видавати додаткові елементи частинками, вміщуючи їх у прийнятну для читача структуру твору. Автор, який гармонійно співвідносить інформативність сюжету, пізнавальні властивості тексту та відповідну тематику, може розраховувати на успіх у читачів. Саме тому такий твір гарантує схвалення реципієнта.

З огляду на особливості дитячої психології зазначимо, що домінантною властивістю читацьких сподівань є фантазія. Діти – великі фантазери, вони – «родючі» у застосуванні метафор. З. Фройд характеризує силу, потужність фантазій у способі, шляхах створення образів у нашій особистій підсвідомості, Юнг – як павутину стосунків, які має цей образ з огляду на культурний залишок та структуру індивідуальної свідомості. Для аналізу дитячих фантазій та проектування їх читацьких сподівань доцільніше застосувати обидва погляди [9, с. 45]. У цьому контексті цікавою є класифікація популярних тем, запропонована науковцями Е. Пітчером та Е. Прелінгером. Їх висновок ґрунтується на вивченні 360 популярних дитячих історій. Досліджуючи поняття дитячої фантазії, науковці відмітили, що «тема агресії, тілесні ушкодження, невезіння, смерть, відмова, непорозуміння між братами-сестрами, сексуальні фантазії, комплекс Едіпа є привабливими для дітей» [9, с. 36-37]. З цим погоджуються Марк І. Вест та Люсі Ролін, котрі простежили у своїй розвідці витоки агресії, авторські комплекси, братовбивство, аналізуючи популярні та читані дитячі твори [10]. Цікаво, що твори, де критики простежують подібні мотиви є цікавими для дітей. Проте, відмінним від дорослого критика є те, що дитина-критик не трактуватиме текст як репрезентацію підсвідомого. Зі своєю потужною фантазією та уявою малий реципієнт вибудовує власне сприймання. Читач насолоджується впливом тексту, переживанням за долю героїв, трактує дії та вчинки згідно власних вікових особливостей. Цей період читання відзначимо здебільшого як інформативно-розважальний.

Зрозуміло, що з роками дитина формує свій значеннєвий світ і ця зміна зумовлена власне через вибір літератури. У шкільному віці вибір літератури є довільним, зумовлений певними інтересами чи порадою друзів, і «примусовим» (певний перелік книжок шкільної програми). «Примусова» література формує відповідне ставлення до читання, адже відомо, що деякі твори шкільної програми не цілком охоплюють інтереси та потреби сучасної дитини, тому і впливовість їх є відносною. Дітей цікавить інше. Вони захоплюються інформативною літературою (читають

книжки про природу, тварин, заняття дорослих, про те, як функціонують речі), а також читають пригодницькі історії через те, що персонаж часто перебуває у фантастичному світі, опиняється віч-на-віч з небезпекою, бореться, опановує ситуацію і дорослішає. Відтак для читачів шкільного віку (8-12 років) авторитетними у тексті стають персонажі. Реципієнт починає ототожнювати себе з героями творів та моделює їх поведінку. Характерно також, що описи персонажів не є деталізованими, вичерпне зображення образу є нудним для читачів. Автор здебільшого змальовує свого героя через його вчинки, діалоги, думки інших персонажів.

Відмінністю сучасного покоління читачів є прихильність до іншої системи образів. Часто улюбленими персонажами стають герої з «негероїчними» рисами: зовнішність не є ідеальною, відсутність популярності серед однолітків, слабкість, нерішучість, тощо. Така система образів є аналогічною до реальних ситуацій. Читачеві властиво переживає щось подібне у своєму житті, тому він інтерпретує вирішення власних проблем та подолання комплексів через ознайомлення з вчинками персонажів тексту. Важливо також, що читання підсвідомо нав'язує дитині модель поведінки, формує її погляди, підказує відповіді на хвилюючі запитання. Якщо дитина дорослішає і розвивається завдяки ознайомленню з такими творами, то цей пласт літератури підібраний вірно. Цікавими для прогнозування читацької рецепції є трактування популярності пригодницьких історій. Уподобання таких текстів спричинено присутністю таємниці. Сюжети таких творів структурно запозичені з легендарних, епічних джерел і втиснуті у сучасний простір. Ми можемо сказати, що «література змушує нас торкатися акумульованого досвіду минулого, і десь за межами нашої свідомості знаходиться містерія, від якої ми не є цілковито відірвані» (переклад наш – О. П.) [9, с. 44]. Успіхом насамперед користуються ті твори, у яких можемо провести паралель з архаїчними сюжетами. Нікі Гембл, який досліджував специфіку дитячої літератури, пояснює феномен «Гарі Поттера» саме через аналогію оповідної структури, системи персонажів з Артурівськими легендами [11, с. 25]. Аналізуючи перехід сюжетів від фольклору до авторської казки, або казки певної країни, простежуємо певну пристосованість до національного і менш лютого, насильницького. «Ця «пом'якшеність» присутня у авторській переробці і, що підсвідомо пояснює бажання забути первісне, тому що воно нагадує нам про щось, що нам хочеться забути»(переклад наш – О. П.) [10, с. 36].

Огляд авторських літературних казок та оповідань засвідчує наявність фольклорних констант. У сучасних творах відмічаємо: легендарний топонім (ліс, зачарований замок, підвал), агентів, героїв, наділених надприродною силою (відьми, добрі чарівники, привиди,

ангели, мудрі дорослі), напівлюдські істоти (тролі, феї, ельфи, велетні), антропоморфні тварини (дракони, тварини, наділені людськими рисами), талісмани (перстень, черевики, коштовності), чарівну зброю, всякі римовані побажання чи закляття, загадки. Автори часто трансформують архаїчні сюжети, «поселяють» своїх персонажів у фантастичний світ, будують твір прийнятний для нинішнього читача.

Характерною ознакою популярності дитячого твору є його загальний гумористичний настрій. Такий твір несе величезний заряд позитивних емоцій, піднімає настрій, вчить на всі прикрощі життя дивитися з посмішкою. У праці «Дитячий гумор: психологічний аналіз», Марта Волфенштайн стверджує, що «діти часто шукають полегшення через висміювання. Вони хапаються за нагоду, щоб продемонструвати, що дорослі не є досконалыми чи непогрішимими» (переклад наш – О. П.) [10, с. 93]. Використовуючи гумор та фантазію, автор налаштовує, підштовхує читача до опанування агресії. Ще З. Фройд у праці «Жарти та їх відношення до підсвідомого» зауважив, що «жарт дозволить нам вистежити щось смішне у нашого ворога, яке ми не змогли б продемонструвати відкрито чи свідомо» (переклад наш – О. П.) [10, с. 94]. Цей емоційний чинник заспокоює читача, вказує на можливість подолання будь-яких проблем, якщо ставитися до цього з гумором.

Отже, емоційний чинник демонструє налаштованість до читання, прогнозує сприймання. Майже кожен реципієнт пов'язує прочитання-слухання з наступними відчуттями:

- Відчуття втечі (ескапізм) в уявний світ, де читач відчуває себе героєм, обожнює себе з ним, приймає його модель поведінки.
- Відчуття неочікуваності, нового, ще не відчаного досі. Хоч і було згадано про повторюваність, спільність сюжетних ліній, зрештою кожен твір наповнений іншими деталями, новим авторським стилем, його манерою письма.
- Відчуття занурення, яка характеризує значною мірою успіх твору, і притаманне для всіх реципієнтів, відмінність у складності пояснення їх сприймання.

Перераховані психологічні доміанти читацької рецепції є характерними для молодшого та середнього шкільного віку. Коли дитина дорослішає, розширює свій читацький досвід, вона починає сконцентровувати свою увагу на психологічному аналізі персонажів, його внутрішньому світі. Такі читачі є читачами-мислителями [9, с. 67]. Їх читацьке сприймання майже неможливо спрогнозувати. Воно – індивідуальне. Процес впливу на читача важко передбачити, оскільки не існує єдиної структури аналізу сприймання, «те, що подобається одному, саме те не подобається іншому» [14, с. 18-19]. Здатність зануритися у світ

тексту свідчить про досвідченість реципієнта. «Проникання у світ тексту й оселеність в ньому – це здатність читача проживати у віртуальній дійсності і переживати її. Процес ототожнювання світу читача зі світом тексту є багатоаспектним процесом з надзвичайно складною мережею невидимих і часто неконтрольованих психологічних, емоційних, свідомих чи підсвідомих актів чи зв'язків, які практично не підлягають фіксації чи однозначному описові» [2, с. 190].

Тож будемо стверджувати, що з огляду на вікові характеристики, дитина є слухачем і читачем. У дошкільному віці реципієнт надзвичайно уважний до деталей, він формує свій досвід із шматків почутого чи побаченого. Межа між уявним та реальним світом в цей період є нечіткою. У шкільному віці читач очікує повторюваності, подібності сюжетних ліній, починає ототожнювати себе з героєм твору, моделює його звички та поведінку. Ключовою перевагою аналізу рецептивно-інтерпретаційної парадигми обох етапів є врахування емоційного чинника. Це прогнозує витлумачення тексту читачем-слухачем.

Отже, з огляду на подану нами характеристику, ми відмітимо, що на проаналізованих нами етапах, читацькі сподівання є доволі передбачуваними, але очевидним є те, що визначення та обґрунтування поняття психологічного аспекту дитячої літератури потребує подальшого вивчення та дослідження.

Аннотація

Проанализированы психологические доминанты детского читательского восприятия, указано на их характерное отличие для разного возраста. В данном контексте акцентировано внимание на авторской интенции, учитывая особенности рецепции читателей школьного и дошкольного возраста и их психологические факторы.

Ключевые слова: *дошкольный та школьный возраст, читатель, рецепция, психологические факторы, система образов.*

Summary

The psychological dominants in children readers' perception are analysed, the specific difference of certain age is underlined. In this context, the author's intention is taken into account due to specific readers' perception of school and pre-school age, their psychological factors.

Key words: *pre-school and school age, a reader, perception, psychological factors, image system.*

Література

1. Ольга Гавура Дитяча книга і дитяче читання: шляхи формування компетентного читача // Теорія літератури і гуманітарні студії: збірник

наукових праць з нагоди сімдесятип'ятиріччя доктора філологічних наук, професора, академіка Академії вищої школи України Романа Гром'ка / Упорядник І. Папуша // *Studia methodologica*. – Вип. 34. – Тернопіль: ТНПУ, 2012. – с. 57-63.

2. Марія Зубрицька *Ното legens: читання як соціокультурний феномен*. – Львів: Літопис, 2004. – 352 с.

3. Літературознавчий словник – довідник / За ред. Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів, В.І. Теремко. 2-е вид., доповнене. – Київ: Академія, 2007. – 752 с.

4. Мацевко-Бекерська Л.В. *Методика викладання світової літератури: навчально-методичний посібник* / Лідія Мацевко-Бекерська. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 320 с.

5. Оксана Тиховська *Українська народна чарівна казка: психологічний аспект: монографія* / Переднє слово Василя Івашківа. – Ужгород, Гражда, 2011. – 256 с.

6. Борис Шалагінов *Великий світ маленького дитинства* // *Всесвіт*. – 2008. – №5-6. – С. 166-171.

7. Е. Шестакова *Рецепція реципієнта (рецензія на науковий посібник Червінської О.В., Зварича І.М., Сажиної А.В. «Психологічні аспекти актуальної рецепції тексту: теоретично-методологічний погляд на сучасну практику словесної культури: Науковий посібник»*. – Чернівці, 2009) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://archive.nbu.gov.ua>

8. Chambers Aiden. *Tell me: children, reading and talk* / by Aiden Chambers. – The Thimble Press, 1996. – 127 p.

9. J.A. Appleyard *Becoming a reader. The experience of Fiction from Childhood to Adulthood* / by J.A. Appleyard. – Cambridge University Press, 2005. – 228 p.

10. Lucy Rollin *Psychoanalytic Responses to Children's Literature* / by Lucy Rollin and Mark I. West. – Jefferson: McFarland and Company, 1999. – 178 p.

11. Nikki Gamble *Exploring Children's Literature. Teaching the language and reading the fiction* / Nikki Gamble, Sally Yates. – London: Paul Chapman Publishing, 2002. – 201 p.

12. Nikolajeva, Maria *How picturebooks work* / Maria Nikolajeva, Carole Scott. – New York: Routledge, 2001. – 293 p.

13. *Understanding Children's Literature* / edited by Peter Hunt // second edition. – London: Routledge, 2005. – 225 p.

14. Wolfgang Iser *The Act of Reading. A theory of Aesthetic Response* / by Wolfgang Iser. – Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1980. – 239 p.